

Když se před pěti lety skupinka členů košické regionální organizace Českého spolku na Slovensku s domácími náradím vydala na medzevský hřbitov, aby upravila pomník českých legionářů, vůbec netušila, jaké pokračování tato akce bude mít. O aktivitě Čechů a Moravanů z Košic se dověděl JUDr. Ján Gašpar, který se zabývá historií nejen turisticky ve Vysokých Tatrách a na východním Slovensku, ale také historií okolí Košic. Upozornil členy spolku na další legionářské pomníky a objekty, které kdysi stály nebo ještě existují nedaleko Košic. Tak se zrodila myšlenka obnovit tyto svědky obětavosti a víry v československou jednotu a také tím mladé generaci připomenout historickou etapu, která byla minulým režimem odsouzena k zapomenutí.

Od roku 1996 se košické RO ČSnS podařilo upravit a zrekonstruovat pomníky legionářům na hřbitovech v Medzevě a Kysaku, znovu postavit mohyly na Železném vrchu v katastrálním území obce Košická Belá a poslední akcí je vystavba nového monumentu v obci Turná nad Bodvou na původní betonové desce společného hrobu legionářů. Je nutné připomenout, že při obnově všech těchto objektů měly velké pochopení místní samosprávy v Medzevě, Kysaku, Košické Belé i Turná nad Bodvou a přispěly pracovními silami i finančně.

Památka na vojáky republiky

"Umřeli u nás za naši svobodu, za lepší život nového pokolení." Pod tímto nápisem na původním pomníku československým legionářům v Turná nad Bodvou následovala jména - Jan Novák, Václav Kála, Antonín Prácský, Jan Dejmeš, Josef Cesta, Václav Turan, Josef Zof, Václav Mára. V společném hrobě bylo pochováno ještě patnáct dalších mužů, jejichž jména nebyla zjištěna. Původně byli pochováni na jiných místech, tam, kde probíhaly boje, ale v roce 1924 byly jejich pozůstatky přemístěny do společného hrobu, na němž vyrostl obelisk.

Tento monument vytvořený z pískovce byl vybudován na okraji obce Turná nad Bodvou v blízkosti židovského hřbitova díky Československé obci legionářské a byl slavnostně odhalen 7. září 1924. Pár měsíců předtím, přesněji 6. července 1924, byl odhalen pomník nad hroby legionářů na hřbitově v Medzevě.

Podle informací Dr. J. Gašpara při odhalování obelisku nedaleko Turnianského hradu v roce

1924 za účasti široké veřejnosti z tohoto maďarského regionu přislíbil starosta obce Ján Majančík i místní farář Alexander Benčík, že se i obec bude o tento památník starat. Na odhalení se zúčastnil i tehdejší velitel 11. pěší divize v Košicích generál Rudolf Gajda (ČB 1/2001).

Přišel však rok 1938, kdy byla Turná nad Bodvou na základě vídeňské arbitráže přičleněna k Maďarsku. Podle vyjádření současného starosty obce Ladislava Bartóka od žijících pamětníků zjistili, že pomník československým legionářům byl poškozen a následně zbourán zfanatizovanou skupinou obyvatel, protože byl pro ně symbolem násilné čechoslovakizace obce, která byla do roku 1919 obývaná výlučně Maďary a několika židovskými resp. německými rodinami. Prostě z důstojného obelisku nezůstalo nic, co by připomínalo ideály, za něž položili své životy mladí vojáci. Jediné betonová deska, která zakrývala pozůstatky ochránců československé státnosti...

Po 2. světové válce hned v roce 1945 kdosi neznámý osadil na podstavce původního obelisku litinový kříž, ale bez jakéhokoli nápisu. Jen ti, kteří přežili tuto dobu, věděli, jak původně monument vypadal a proč byl vybudován. Přes snahu bývalého režimu deformovat historická fakta a vyzdvihovat nasazení obhajců Maďarské republiky rad a Slovenské republiky rad, přes dlouhou dobu zapominání a likvidování jakékoli vzpomínky (například náměstí Osvoboditelů v Košicích se kdysi jmenovalo náměstí legionářů) se tu a tam ozvou i příbuzní legionářů z České republiky. Svědčí o tom i dopis Běly Ryplové z Prahy, která se snažila zjistit, jaký

byl osud monumentu v Turná nad Bodvou, kde byly uloženy ostatky jejího strýce, velitele 7. polní roty Jana Dejmeš, který padl u Perina.

Po několika desetiletích je tedy památka vojáků republiky, jak byli legionáři nazýváni, opět důstojně připomenuta přesto, že stát, za něž položili životy, již neexistuje. Historickým faktem však nadále zůstává, že legionáři mají svůj obrovský podíl na vzniku Československé republiky a také její vlastní armády.

MŠ

Foto: archiv a autorka

Původní pomník

Členové RO ČSnS po odhalení pomníku

Čestí vojáci padli tu na jaře roku 1919 při obsazování slovenské části území československého státu. Ten stát už neexistuje. Bránili jím v tom muži, mluvící maďarsky, bojující za myšlenku sovětů. Ta myšlenka je dnes už spolehlivě mrtvá.

Mezi tyto děje a náš dnešní den se nelitostně vtláčily dějiny nejdelšího století ze všech, století dvacátého. Jak už přemýšliví historikové konstatovali, trvalo jen od leta roku 1914 do konce roku 1989. Vše podstatné se odehrálo mezi těmito daty. A přesto bylo oněch sedmadvacát let nejspíše nejdelším stoletím lidstva od té doby, kdy svět začal zaznamenávat své dějiny. Nejen proto, že se stovky milionů stísněných, trápených lidí nemohly dočkat jejich konce, ale hlavně proto, že desítky milionů se jeho konce vskutku nedočkaly, aniž by mohly odejít se světa přirozenou smrtí.

Ríkám: dějiny se vtláčily. Ale byli jsme to ve skutečnosti my, naše pravdoměrnost, naše intolerance, naše výmysly jako kolektivní vina a kolektivní trestání, které vtláčily z Evropy poklidný mírový život.

Stojíme tedy nad mrtvými a ptáme se jich, ptáme se sami sebe: co si s tím vším počneme? Jak se vyrovnáme s osudy vlastními i s těmi, jejichž jsme byli více či méně zúčastněnými svědky?

Můžeme zavřít oči a snažit se zapomenout. Můžeme se ale také ztožnit s jejich ideály, zpravidla smíšenými s bludy a předsudky, a roz-

nít nové boje ve jménu kdysi prolité krve našich. Můžeme hřmát z tribun či z obrazovek, že všude tam, kde jsou složeny kosti našich bojovníků, jsou zakopána i naše stará práva, že všude tam je země, na kterou máme nárok.

Po celé Evropě jsou rozsety hroby, nad kterými by bylo možné znovu vstátní staré vlajky nových bojů. A leckde se tak skutečně děje. Myslím si,

že jedině, co po absobování dvacátého století rozumně můžeme, je nechodit už napříště na hroby padlých samí. Neshromažďovat se u nich jen pod jedním praporem. Přicházet společně, vážit nad nimi každé slovo, a někdy dokonce raději mlčet. Když říkáme společně, myslím vítěze i poražené. Protože tak už to ve Střední Evropě chodí, že prohry se tu mění ve vítězství a vítězství v prohry. I za vítězství se tedy těžce platí, nejen za porážky.

Na konci století, které je zároveň začátkem tisíciletí, není, a ani nikdy již nebude vítězů, není a nebude ani poražených. Prohrát můžeme jen všichni společně - a vítězství? Vítězství může tedy být už provždy jen skrovné, nebude jím totiž o mnoho víc, ale ani o mnoho méně než odvračená společná porážka. Jde přece o to, aby normální

Projev P. Pitharta při odhalení pomníku

Děkuji vám všem, že jste přišli.

dent R.Schuster a delegace České republiky. Tato výstava navazuje na loňskou Od Vltavy k Piavě, která přibližovala vznik a působení československých legií v Itálii. Letošní výstava je ze sbírek pplk. MVDr. Milana Žuffy-Kunčce, který vykonává odbornou veterinární činnost na Velitelství pozemních sil v Olomouci. Činnost legionářů je jeho celoživotním zájmem. Navštěvoval poslední žijící legionáře, dnes už jen jejich potomky, a sbíral nejrůznější exponáty a materiály, které se váží k činnosti legionářů.

Obnovou čtvrtého objektu připomínajícího činnost "vojáků republiky", jak byli legionáři nazýváni, skončila jedna etapa aktivit RO ČSsS Košice. Tou druhou je vybudování naučné stezky Po stopách československých legionářů v okolí Košic, která spojí obnovené pomníky. Na vstupních místech chtějí členové Českého spolku instalovat tabule, na nichž budou informace o bojích v roce 1919 a také zajímavosti místopisu. Tuto naučnou stezku plánují zpřístupnit letos k 28.říjnu při příležitosti 83.výročí vzniku Československé republiky.

MIS
Foto: PISO

Pocta československým legionářům

Pod záštitou prezidenta SR Rudolfa Schustra byl v sobotu 12. května v Turni nad Bodvou odhalen pomník československým legionářům. Na slavnostním aktu se zúčastnil prezident SR Rudolf Schuster, předseda Senátu Parlamentu ČR Petr Pithart, senátoři, poslanci, ministr obrany ČR Jaroslav Tvrdík, představitelé Československé obce legionářské a mnozí další hosté. Mezi přítomnými byli členové košické regionální organizace Českého spolku na Slovensku, která iniciovala opětovné vybudování pomníku na původním místě za finančního příspěvku Ministerstva kultury SR, Obecního úřadu v Turni nad Bodvou a také z vlastních zdrojů. Rovněž turňanská veřejnost byla zastoupena v hojném počtu.

Po položení věnců a kytí přednesl slavnostní řeč vedoucí české delegace Petr Pithart. (Jeho myšlenky natolik zaujaly přítomné, že si vyžádali uveřejnění v plném znění - ČB str.5).

Potom se představitelé obou republik zastavili u památníku slovensko-maďarsko-českého usmíření a tolerance, který byl odhalen v blízkosti obelisku československých legionářů krátce předtím. Na desce tohoto památníku je nápis ve třech jazycích: "Společná historie zavazuje nás: Slováci, Maďary a Čechy, abychom ve vzájemné spolupráci usilovali o členství ve sjednocené Evropě, která nás všechny spojí v trvalém míru."

Odpoledne byla v Slovenském technickém muzeu v Košicích vernisáž výstavy Československé legie 1914 - 1920, na níž se rovněž zúčastnil prezí-

